

תשובה: יפה שאלת, כי ודאי אף על פי שנקראו תלמידי חכמים שבבבל 'חובלים' במסכת בבא בתרא, לא מצד הריקודים והצעקות גדולות ומרות הכאת כף אל כף כא(י)לו נלחמים זה מול זה, או מצד הקנטורים וזלזולים חלילה, כי לא על סגנון זה נאמר 'כי ידברו את אויבים בשער' שאב ובנו רב ותלמידו נעשו אויבים, רק מצד שהם מתנגדים בסברותיהן ובראייתן... ומה שאמר רבי(י) כמדומה לי וכו' היינו שמותר לרב להוכיח לתלמיד(י)ו בדברים קשים כדי לזרום שיעיינו וישגחו וישמרו מן הטעות והשגיאה. ולוי היה תלמיד רבי, כבגמרא ספ"ק דסנהדרין. ולעניות דעתי שמדברי רבי יצא להרמב"ם מה שכתב שחייב הרב לכעוס על תלמידיו אם רואה שמתרשלים – הובא בשו"ע יו"ד סימן רמו סי"א. לכן, מפני שרבי ידע בלוי שאדם גדול ומופלג הוא ולא היה ראוי שיטעה אם לא ממיעוט עיון והשגחה, לכן דיבר אליו קשות, חלילה לא מכעס או מגובה רוחו. והרי תניא סוף סוטה: משמת רבי בטלה ענוה... (שו"ת חות יאיר קנב, ע"ש עוד באורך)

*

'... ומן הצאן וא"ו יתירה, להוציא את הנוגח. יש לומר בדרך רמז, כי ידוע אות וא"ו מורה על התורה. והצאן הם הנמוכים והכפופים מכל בהמה וחיה – מורה על ענוה כנ"ל. וזהו 'ומן הצאן' היינו תורה בענוה ורוח נמוכה. אבל לא בישות וגאות שהולך מן הלימוד כשור נגח בקרנים על מצחו, בהתנשאות שכל אדם כאין נגדו. כמו שאיתא בכללים בשם א"ז צוק"ל על מאמר חז"ל 'מודה אני שלא שמת חלקי מיושבי קרנות' עי"ש. זה שפרש רש"י להוציא את הנוגח, כאמור' (דברי ישראל ויקרא).

דף פא

'התורה אמרה טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם' – בכמה מקומות מצינו לשון כגון זו, 'התורה אמרה', כלפי דברי קבלה או מדרש חכמים או הלכה למשה מסיני; – ע' ראש השנה טז. 'אמרה תורה נסכו מים בהג...' (תוס' שם ה. ד"ה אמרה). מגילה כט: 'אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה'; חגיגה יז: 'אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש' (ובתוס' שם, וכו'ה בתוס' לעיל סה: וע"ש במצפה איתן. וערש"י חולין סד: שפי' 'לאו דאורייתא – שאינה הלמ"מ). ב"ב קמז. 'מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה... ופרשו התוס' דלאו דוקא, דקראי אסמכתא בעלמא. וכן מצינו לשון 'דאורייתא' בדבר שהוא הלכה למשה מסיני – לעיל לט. 'קשר עליון דאורייתא', וברש"י שם ובתוס' ישנים יבמות ד: ועוד בדומה לזה – בראש-השנה לב. 'רחמנא אמר אדכר' (וכראשוניס. וע"ע בספר 'עלה יונה' עמ' קב). בחגיגה כו. 'טומאת עם הארץ ברגל רחמנא טהרה' הגם שטומאת ע"ה מדרבנן. וגם מקור לענין זה נדרש ממקרא בספר שופטים; וכן שם בסוף המסכת 'דרחמנא קרייה עץ' – וקרא ביחזקאל הוא. יבמות פח: 'שהאמינה תורה' (וע"ש בתוס' בע"א, שהיא תקנה מדרבנן.

(וע' בראשונים בכתובות י. במה שדנו אודות הנוסח שבכתובה 'דהזו לך מדאורייתא'. וע'ע: חדושי הרשב"א עירובין טו: בשם הראב"ד; מהרש"א כתובות נג רע"א.
וצ"ע בתוס' בע"ז כב. ד"ה תיפוק; אגרות משה אה"ע לה, ב, ג; שבט הלוי ח"ו ר"ס רכו).

(ע"ב) 'תודה מן המעשר ולחמה מן החולין – יביא'. כלומר יכול להביא כמו שנדר, ואם רצה להביא שניהם מן החולין – מביא, כמבואר בגמרא. ולכאורה נראה שאת הלחם לא יביא אלא מן החולין, כמו שנדר. וכן משמע מסתימת לשון הרמב"ם (מע"ה ק ספ"ט ז) 'יביא כמו שנדר'. וכן יש לדקדק בגמרא, שכשהביאו בבא זו אמרו 'יביא כמה שנדר' ואילו בבבא דהיא ולחמה מן המעשר הגרסה 'יביא' סתם. ומשמע שכשאומר לחמה מן החולין יש לו להקפיד כמו שאמר, להביאו מן החולין. וכן נקט בשפת אמת כדבר פשוט.

ואולם הראב"ד (בפירושו לתורת-כהנים צו) כתב שהלחם לעולם נגרר אחר התודה, ואם מביא את התודה מן המעשר, יכול להביא גם את הלחם ממעשר.

וכתב שכן מבואר בסוגיתנו. וצ"ע. ואולי משמע לו ממה שאמרו 'לחם למיפטר תודה אתי' – משמע שלעולם הלחם נגרר אחר התודה.

יש להעיר שלפי הגרסה שלפנינו בתו"כ מפורש שאפילו אמר רק 'תודה מן המעשר' ולא פרש כלום על הלחם – חייב להביא את הלחם מן החולין, וכ"ש כשפרש 'לחמה מן החולין'. וכן כתבו בלקוטי הלכות ובשפת אמת עפ"י התו"כ. וצ"ע שלא העירו כלום מדברי הראב"ד שגרס אחרת.

וכן בתוספתא (ספ"ח) משמע שלא כמו פשוט גרסתנו בתו"כ, ואם נדר להביא תודה מן המעשר – מביא לחמה גם כן מן המעשר. שאמרו שם נדר להביא תודה חציה מן החולין וחציה מן המעשר – יביא גם את לחמה כן, חציו מן החולין וחציו מן המעשר.

'אמאי נדר ופתחו עמו? אמר חזקיה: הא מגי בית שמאי היא...' ע' בענין זה, ובענין חזרה תוך כדי דיבור בהקדש, בניירות ובתמורה – במובא ביוסף דעת נזיר ט.

[עוד בענין חזרה תוך כדי דיבור בהקדשות, שנחלקו בדבר הראשונים: ע' ש"ך חו"מ רנה סק"ה ובקצוה"ח שם סק"ב; מנחת חינוך שני, יא; שערי ישר ה, כב; אחיעזר ח"ב כה; אגרות משה יו"ד ח"א קנא; חדושי הגר"ד בענגיס ח"ב נא, ה; בית ישי פה. וע"ע במובא ביוסף דעת זבחים ל:].

'באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך'. לפירוש השני ברש"י ב'נדר ופתחו עמו' – שיש לו פתח לומר לא הייתי נודר אילו הייתי יודע שאתחייב בנסכים, מתוך שאומר בפירוש שהיה נודר גם באופן כזה, ושוב אין כאן שום פתח.

ולפירוש הראשון שנתחרט לאלתר ואמר 'בלא נסכים' – מתוך שמדובר שסבר יש זבח בלא נסכים, וכיון שכן אין כאן שום הוראת חרטה באמרו 'בלא נסכים'. ואם תאמר, מדוע הוצרך לומר 'באומר אילו הייתי יודע... הייתי נודר כך' והלא די לומר שאין כאן חרטה – יש לומר שאם אינו אומר כן הרי זה נדר בטעות, שהרי אינו יודע שזקוק לנסכים והוי טעות דמוכח [ואם יודע שאין זבח ללא נסכים – הלא יש כאן חרטה, ואם כן ממה נפשך אינו נדר] – לכך הוצרך להעמיד שאף אילו היה יודע, היה נודר (עפ"י אבני נזר אה"ע קסד).

וע"ע חדושים ובאורים י, ד. וצ"ע בדברי הגר"ס כאן.

'ואומר לו שמור ושמעת'. מה ענין לפסוק זה כאן? – נראה לפרש שהרי לא תיתכן שמירה לפני שמיעה, ומהו אומר שמר ושמעת את כל הדברים האלה? אלא 'שמיעה' היא לשון קבלה [וכמו לא שמעו אלי], והמדובר על דברים שאדם נודר ומקבל על עצמו – וצריך הוא להקדים את השמירה לדברי התורה, ל'שמיעה' – לפני שמקבל על עצמו את הנדר (עפ"י משך חכמה ראה יב, כח).

'מאי שמור ושמעת? אמר אביי: שמור – הבא תודה, ושמעת – הבא לחמה. רבא אמר: שמור – הבא תודה ולחמה, ושמעת – שלא תהא רגיל לעשות כן'. בספר שפת אמת פרש במה נחלקו; לאביי, הגם שמחויב להביא לחם, מכל מקום אינו בכלל הנדר שנדר ואינו עובר משום בל יחל דברו. ורבא סובר כיון שהדין מצריכו להביא לחם, הרי זה כאילו מפורש בנדרו והרי הוא בכל יחל. (ע' דרך נוספת בספר 'אור הישר').

'ולא יביא מחיטי מעשר שני אלא ממצעות מעשר שני'. הרמב"ם (בפירוש המשנה ובהלכות מעשה הקרבנות ספ"ז), וכן רש"י מכת"י פרשו שהמדובר כאן על הלחם, שאין להביאו מחיטי מעשר אלא ממצעות מעשר. ומחטים הלקוחות במצעות – מחלוקת, אבל הבהמה עצמה נראה שאפשר לקחתה מחיטי מעשר, וכן לקנות לחם בעד חטי מעשר [שהרי מקור דין זה נלמד משלמים, והלא גם שלמים יכול לקחתם באופן זה]. ודברי רש"י שכתב 'בהמה' אינם מובנים (עפ"י שפת אמת).

בספר מים קדושים (הובא בזבח תודה), וכן בחדושי הגר"ס כתבו שטעות הדפוס היא ברש"י, וצריך לומר 'לחם' כברש"י כת"י.

'תודה מהיכא קא ילפת לה, משלמים, ושלמים שם שם ממעשר'. בזבחים נ. דנו מצד דבר הלמד בגזרה שוה, כיצד חוזר ומלמד בהקש. ואולם לחמי תודה עצמם בכלל 'שלמים' הם, הלכך אין נחשבים 'למד מן הלמד' (עפ"י הראב"ד בפרוש לתו"כ, צו).

דף פב

'מה שלמים אין גופן מעשר אף תודה נמי אין גופה מעשר' – ואפילו לפי הדעה שאין דנין אפשר משאי אפשר, אין כאן לימוד דין חדש משלמים, אלא כיון שעיקר הדין שיכול להביא תודה ממעשר – משלמים למדנוהו, ובשלמים אין מציאות שיביא מגוף המעשר, שוב אין לנו לימוד על כך לתודה (חדושי הגר"ס).

ובגוף הדבר, הטעם שצריך לימוד על כך שאפשר ליקח שלמים ממצעות מעשר שני – שלא נאמר שממעט בכך מאכילת מעשר, שהרי מקריב האימורים למזבח, וגם הבשר אינו נאכל אלא לזמן מוגבל, וגם יכול לבוא לידי פיגול נותר וטמא. וכן בלחמי תודה (עפ"י חדושים ובאורים יב. ע"ש עוד בבאור הענין. וע"ע במה שפלפל בבית הלוי ח"א סו"ס"י כה).

'הלוקח... ובהמה לבשר תאווה – לא יצא העור לחולין'. על מקור ההלכה שאין לקנות בהמה לאכילת הדיוט ממצעות מעשר – ע' בתוס' שנלמד הדבר מדרשה המובאת בספרי. ואולם הרמב"ם (בפירוש המשנה מעש"ש א, ד) כתב בשם הירושלמי שתקנת חכמים היא, אבל מדין התורה